

Kunstenaars maken het verschil

De uitdaging voor de hedendaagse kunstpraktijk ligt steeds minder in de kunsten zelf, en steeds meer daarbuiten, stellen Anke Coumans en Sikko Cleveringa vast in hun inleiding tot deze *Boekman*. De op de maatschappij gerichte kunstenaar van nu reageert niet langer vanuit een avantgardistische motivatie op voorgaande kunststromingen, maar vanuit innerlijke motivatie op grond van een besef van maatschappelijke urgentie. De wereld ontwikkelt zich razendsnel en thema's als klimaatverandering, migratiestromen et cetera dwingen regeringen en burgers tot complexe en ingrijpende acties. Traditionele organisatievormen lijken niet langer te voldoen.

Kunstenaars zijn degenen die het verschil kunnen maken, omdat ze buiten de lijntjes durven te tekenen zonder op een voorgeschreven eindpunt af te koersen. Ze zoeken daartoe samenwerking met bestaande activistische bewegingen en veranderingsinitiatieven en willen geen deel uitmaken van een institutioneel verdienmodel. Dat gebeurt op allerlei manieren, zo blijkt uit de bijdragen in deze *Boekman*. Denk aan zelfgeorganiseerde creatieve praktijken in de vorm van buurtcultuur, een kunstvorm waarbij een groep buurt- of wijkbewoners fungeert als bron- en doelgroep, culturele *commons*, burgercollectieven waarin mensen als groep goederen of diensten beheren en delen, of een samenwerkplaats, waar participanten samen aan iets werken zonder dat er bezit geclaimd wordt en iets economische waarde toebedeeld krijgt.

Van deze varianten lijkt vooral *commons* het nieuwe buzzword dat te pas en te onpas gebruikt wordt, zo constateren Pascal Gielen en Hanka Otte. *Commons*gedreven initiatieven worden van onderop, door de onmiddellijke stakeholders,

gevormd om door samenwerking een collectief belang na te streven, vertelt Tine de Moor. Ze bewegen zich in het gebied dat de markt en overheden laten liggen. Voorbeelden zijn broodfondsen en energie- en zorgcorporaties. Vaak worden de *commons* diametraal tegenover de zogenaamde systeemwereld geplaatst, het domein dat markt en overheid in de huidige neoliberale samenlevingen domineren.

Dat *commoning*-projecten experimenteel van aard zijn, met niet zelden een open einde, kan lastig zijn voor cultuurprogramma's zoals *Connected Action for the Commons* van de European Cultural Foundation, beschrijft Maite García Lechner. Eenzelfde spanning treedt op als de systeemwereld en *commons* elkaar ontmoeten zoals bij projecten in Amsterdam en in Leidsche Rijn, zo leggen Jeroen Boomgaard en Erik Uitenbogaard uit.

Waar velen het als tegengestelde begrippen zien, beschrijft Gerard Rooijackers in zijn epi-log de systeemwereld en de *commons* als complementair. Beide worden gedreven door wederkerigheid. Maar waar het bij de eerste gaat om gelijk oversteken, is bij de *commons* juist sprake van uitgesteld eigenbelang, gestoeld op generositeit en altruïsme. Ze hebben elkaar nadrukkelijk nodig, waarbij de *commoners* zorgen voor zuurstof, dynamiek en spanning binnen veilige publieke kaders. De *iepen mienskip*-projecten tijdens Leeuwarden-Fryslân 2018, waarbij de lokale overheid plaatselijke initiatieven ondersteunde, zijn hiervan een mooi voorbeeld. •

Deze aflevering van *Boekman* is mede tot stand gekomen dankzij de inspanningen van de gastredacteuren Sikko Cleveringa, Anke Coumans, Hilde Eijssing en Sharon Oldenkotte-Vrolijk.